

בלפולא דאורייתא

פנינים משיעורי הגאון רבי רפאל סויד שליט"א

ראש כולל שערי דעה

פרשת ויקהל תשפ"ד

גיליון מס' 13

דרכי זיכרון הלימוד

ועד הרגליים, כגון כובע, כיפה, משקפיים, חליפה, חולצה, עניבה, וכדו', הוא יזכור את זה בקלות, וזו הדרך לזכור סוגיות שרוויות בפרטים, כגון מוקצה ודיני יחוד, שצריך לראות מה הבסיס של הנדון, כלומר מה המקרה שהוא הכי יחודי, שזה איש אחד עם אישה אחת בלילה במקום סגור, לאחר מכן ביום, ולאחר מכן בעלה בעיר, ולאחר מכן בפתח פתוח לרה"ר ועוד, וברגע שאדם זוכר כל הלכה לא כדין בפנ"ע אלא כחלק משרשרת של הלכות, הוא יזכור את זה טוב יותר, ודבר זה מתבטא בדינים שבאופן מובנה יש בהם דרגות, כגון דיני מי ששכח יעלה ויבוא, שאם הוא באותה ברכה חוזר ואומר יעלה ויבוא, ואם לאחר מכן חוזר לתחילת הברכה, וכן הלאה, וכן בסדר נחלות, שאדם יכול להתבלבל מכל הפרטים מי יורש לפני מי, אולם אם הוא מצייר זאת במוחו, שהסדר הוא שקודם כל יורש בנו ואם אין לו בן הבת יורשת, ומכאן ואילך זה עולה תמיד למעלה, כלומר האב, ואם אין אב האחים יורשים, ואם אין אב ואחים עולים לסב, ואם אין סב, הדודים, וכן הלאה.

ד'. כתיבה: הנה זה אחד הכלים המועילים ביותר לזיכרון כמו שכתבו האחרונים, וזאת מכמה טעמים, א' שיכול לבדוק מה כתב ולהיזכר מה יצא בסוגיא, ב' שעצם הכתיבה היא כמו ארבע חזרות, ג' הכתיבה גורמת לבהירות בסוגיא, שהלא את העט אי אפשר לרמות, ולעט אי אפשר להסביר בתנועות ידיים..., וכמובן שיש כתיבה יותר מקצועית, וזה בשביל לכתוב ספר או קונטרס, ואז משקיעים הרבה יותר, ונותנים לאחרים לעבור ולהגיה, וכיום יש אפשרויות מאוד זמינות להדפסת חדו"ת בקלות יחסית, גם דרך הארגון הנפלא תורה דיליה, וכן ע"י כתיבת קונטרס שנשלח לאוצר החכמה וחוסך עלויות דפוס, וכן לשלוח לקבצים תורניים, או לאהלי טהרות וכדו', והדבר נותן סיפוק עצום, ובפרט באהלי טהרות ושאר האהלים, שיוצא לאור מידי שבוע עשרות אלפי עותקים, ורבות מבני התורה מעיינים בזה, ורבים מגיבים על זה, והדבר מביא תחושת הנאה גדולה, וממילא גורם לזיכרון.

ה'. חזרה: זהו הדבר הבסיסי ביותר כדי לזכור, ומאידך הקשה ביותר, כיוון שהמח האנושי אוהב דברים חדשים, ופעמים רבות משתעמם מחזרה, והפתרון לזה לעשות חזרה בצורה ש"מחדש בה דבר", כלומר בכל פעם שחוזר ילמד בצורה מעט שונה, כגון שפעם אחת ילמד את המסכת בדגש על תוס', ופעם אחת בדגש על ראשונים, וכן אדם שרוצה לשלוט היטב בפרשיות השבוע,

אחד הנושאים המעיקים על לומדי התורה הוא ענין הזיכרון, שלומדים ולומדים ולא זוכרים, וראשית יש להציג את ממדי הבעיה, שלכאור מבחינת שעות לימוד אין ציבור שמשקיע בחומר הנלמד, כמו שבחורי ישיבות ואברכים משקיעים בלימודים, ובכל זאת היכול של הזיכרון הוא יחסית דל לעומת ההשקעה, ודבר זה מייאש הרבה מהלומדים, וכמובן שהעיקר זה התפילה, וכמו שאמרו במגילה [ו, ב] לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא, וכן מבואר ברש"י [ע"ז ח, א] שאם היה משכח תלמודו יאריך בחנון הדעת. וחשוב גם כן לעשות השתדלות בענין זה, ועל כן אנסה בעז"ה להביא במאמר זה כמה טיפים לשפר את הזיכרון, ורבים עשו כן וב"ה עלתה בידם, וכדלהלן בקיצור נמרץ.

א'. להאמין בזיכרון: יכולים לשבת בחברותא שני בחורים, עם כוח זיכרון שווה, ובכל זאת האחד יזכור יותר מחברו, וזה משום שהאחד מאמין שהוא יזכור, והשני לא מאמין שיזכור, ועל כן כל הלימוד שלו הוא בבחינת שכוח מעיקרא, וזו תחזית שמגשימה את עצמה, וכמו שבבית הכנסת איצקוביץ יש תפילת מעריב בשעה שתיים בלילה ובבתי כנסת אחרים אין מעריב בשעה שתיים בלילה, כי כולם יודעים שבאיצקוביץ יש מניינים גם בשעות מאוחרות, משא"כ בבתי כנסת אחרים.

ב'. שיטת הסיכומים: הנה בכל מסכת אפשר ליצור רשימה שמסכמת את עיקר המסכת, ולדוגמא במסכת בבא קמא אפשר לכתוב כמה פטורים יש במסכת ב"ק, דהיינו אדם או ממון שמזיק ובכ"ז פטור, כגון כלים בבור וטמון באש, ויש כבר למעלה ממאתיים פטורים [ראה גיליון מס' 2 שהבאנו רשימה חלקית], וכן במסכתות שונות, כגון כמה פסולים יש בגט, שיש עשרות רבות, כמה דינים דרבנן יש במכת שבת, שיש כמה מאות, כמה סוגי קניינים, שיש לפחות שישים סוגים, כמה סוגי מיגו, שיש למעלה מתשעים, כוחות שמכריעים ספקות, כגון רוב חזקה מיגו פה שאסר וכדו', שיש למעלה משבעים וחמשה, וכן על זה הדרך, והתועלת ברשימות אלו, הם האתגר למצוא כמה שיותר, וכמובן שממילא זוכר יותר את כל מה שמצא בכוחות עצמו, וזה מאוד עוזר לסכם את המסכת.

ג'. שיטת הפירמידה: אם יאמרו לאדם שמות של עשרה פריטים ברצף, ויצטרך לחזור עליהם לפי סדר, הרי שהדבר יהיה קשה עליו מאוד, אולם אם יאמרו לו שמות של פריטי לבוש מהראש

בכל שנה יעשה סדר לימוד של שמו"ת בצורה שונה, פעם אחת רש"י, ופעם אחת עם הרמב"ן, וכן הלאה.

ו'. לזכור מראי מקומות: הנה רבים מהלומדים מתחבטים איך לזכור מראי מקומות, כלומר הם זוכרים בגדול את תמצית הסוגיא אבל אינם זוכרים היכן היא נמצאת, וראשית יש לדעת שיש חשיבות לדעת היכן הסוגיא נמצא, כדי לעיין במהירות מיד כשצריך, וכן כשאדם אומר לחברו חידוש ומצטט את המקור, הדבר מוסיף נופך לאמינותו, והדרך לעשות דבר זה היא, ר' כשקוראים תוס' שמזכיר גמ', יש לומר בפה, את הגמ' כולל המיקום המדויק, וכן כל פעם שמדבר בלימוד או מוסר חבורה שיאמר בפיו את המקום המדויק, והדבר מועיל מאוד לזיכרון, ש' שהכותרת בראשו תהיה המראה מקום ולא הנושא, לדוגמא, אדם שלומד את מחלוקת הקצוה"ח והמהריב"ל האם הודאת בעל דין היא התחייבות או נאמנות, במקום שהכותרת בראשו תהיה הודאת בע"ד התחייבות או נאמנות, הכותרת צריכה להיות, קצוה"ח סי' ל"ד סק"ד, וכעת יש יותר סיכוי שיזכור מה כתוב שם, ובאופן הפוך יש פחות שיזכור את המיקום המדויק של הקצוה החושן, ובשלב יותר מתקדם כל פעם שיאמר משהו בסימן ל"ד כבר יקפוץ לו בראש הרבה עניינים שנמצאים במקומות אחרים בסימן ל"ד.

ז'. דרכי החיפוש: הרבה מהבעיה של בחור צעיר שאינו יודע איך להתחיל לחפש תשובה לשאלה שעולה לו, כיוון שאינו יודע איזו גמרא מדברת על נושא זה, והיכן זה ברמב"ם ובשו"ע, והיכן יש אחרונים שמדברים ע"ז [ונכמובן שאם יש לו אוצר החכמה אין לו בעיה זו בדרך כלל], והפתרון לכך הוא פשוט, שגם אם אינו יודע את כל המקורות לנושא זה, שיחפש וישאל אדם שמכיר קצה חוט לנושא, כלומר איזה שהוא שמקום נושא זה מוזכר, ואחרי שיש לו לדוגמא גמרא שמדברת על נושא זה, ממילא מוזכר בעין המשפט המקום של הרמב"ם שמדבר על זה, ומכאן הוא הולך ומעיין בספר המפתח על הרמב"ם, ומשם מתקדם לכל מקור, ותמיד עדיף להסתכל במקורות יותר מאחרים, שברוך כלל מביאים את המקורות הקודמים להם, וזה חוסך הרבה עבודה בשלב הראשון.

ח'. להבין שיעורים: ככל שאדם לומד את הדברים בצורה שהוא יודע שהוא צריך להעביר אותה הלאה, הוא לומד בצורה רצינית יותר, וממילא הוא זוכר יותר, וא"ת איך אברך ממוצע יכול למסור שיעורים, י"ל א' שלמסור שיעורים אין הכוונה דווקא לפני מאות אנשים, אלא גם לכמה אברכים בכולל, ועוד שלאחרונה הקמתי בס"ד מיזם "ודרשת היטב" הנותן אפשרות לאברכים המתאימים לכך לדרוש בבתי כנסת בבני ברק בלילות שבת [המעוניין יפנה למייל המצוין בסוף המאמר].

ט'. להדגים למציאות ימינו: חשוב לדעת שהמח האנושי מדחיק סבל, ולכן אדם בד"כ לא זוכר חוויות שליליות, וזה אחד מהחסדים שעשה הקב"ה עם בריותיו שלא יזכרו מחשבות שליליות כל היום, אולם לצערנו לעיתים יש אנשים שכל הלימוד הוא סבל בשבילם, ועל כן אין סיבה שיזכרו את הלימוד [וכמו שאומרים בשם הגר"ח מבריסק שנשאל על מתמיד אחד מדוע לא נהיה ת"ח, ואמר הגר"ח שמרוב שהוא לומד אין לו זמן להיות ת"ח, והיינו כמשנת אדם צריך ללמוד מתוך התבוננות וישוב הדעת, ולא מתוך לחץ נפשן וכדי שהלימוד יהיה חווייה חיובית צריך להדגים את הלימוד למציאות ימינו, כלומר כשאדם לומד שור שנגח פרה, הוא ידמיין תאונת דרכים, שלא יודעים מי הפוגע, וכשלומד את הסוגיא של קדרים שהלכו בדרך וראשון נעצר והשני נתקע בו והשלישי נתקע בו, ידמיין תאונת שרשרת, ויש לכך דוגמאות רבות

שרואים שאנשים לא מתרגמים את הלימוד למעשה, וכגון אברך שלומד את ההלכה שכל שיש בו חמשת מיני דגן מברכים עליו בורא מיני מזונות, ורגע אחר כך אוכל שניצל, ומברך עליו שהכל, ולא חושב מדוע מברך שהכל, והרי לכאור' צריך לברך מזונות [והדין הוא שאכן מברך שהכל, ואכמ"ל בטעמי ובפרטי הדין], וישנו מעשה על מרן הגרי"ש אלישיב שלפני כחמישים שנה היה זוג שעלה מרוסיה והיו ללא ילדים, והבעל היה שכיב מרע, וחששו שהאשה תיפול לפני יבם שנמצא מעבר למסך הברזל, ותישאר עגונה, ורצו לסדר גט בערב שבת לפני השקיעה, והלך הגר"ב ז'ולטי זצ"ל להתייעץ עם הגרי"ש מה לעשות, ושאלו הגרי"ש האם לאח ברוסיה יש ילדים, ואמר שיש לו בת רווקה שגרה בירושלים, ואמר הגרי"ש א"כ שהשכיב מרע יקדש את האחינית שלו [ואמנם נושא אישה שנייה, אבל בכה"ג לא גזר רבינו גרשום], ושוב לאחר פטירתו אשתו תהיה צרת ערוה, שהלא האח ברוסיה פטור מלחלוץ לבתו, וממילא האישה הראשונה היא צרת ערוה, ושאלו את הגרי"ש איך חשב על הברקה זו, ואמר שכבר שלמד את הסוגיא צייר לעצמו ציור זה.

י'. לסגור את הגמ' ולא לסגור את הראש: זו אחת הבעיות הגדולות של חלק מהלומדים שבתחושתם הם סוגרים את הגמ', וסיימו את עם חובתם התורנית עד למחרת בבוקר, ואינם הולכים עם זה בדרך, ולא חושבים ע"ז כלל, וברור שהפסקה כזו יוצרת מרחק מהגמ', אולם אדם שלומד והראש שלו מונח בלימוד כל הזמן, יזכור טוב יותר לאין שיעור מחברו שאינו מונח בלימוד.

יא'. תיאום ציפיות: יכול אדם לשאוף לדעת את כל הש"ס מילה במילה תוך זמן קצר, וכשזה לא קורה הוא מתחיל להישבר, אולם צריך להתאים את הציפיות למציאות, ולמשל אדם שרוצה ללמוד אנגלית, יש בדבר זה כמה דרגות, בתחילה הוא יודע את האותיות באנגלית, לאחר מכן הוא מבין מילים בסיסיות, אח"כ הוא כבר יודע להבין שיעור באנגלית, לאחמ"כ הוא יודע לנהל שיחה באנגלית, וכן הלאה, ואדם ממוצע רוצה לדעת אנגלית ברמה שאם הוא יהיה בארה"ב הוא ידע להסתדר מצוין, ולענ"ד זו שאיפה סבירה לבן תורה ממוצע, כלומר שלאחר כמה שנים של שטייגען חזק הוא ידע "להסתדר" בכל נושא בש"ס, כלומר כל נושא שידברו אתו הוא יכיר את המושג, וידע לנתח את השאלה נכון, אף שאינו יודע את כל הסוגיות בעיון, אבל בכל אופן יש לו את הכלים לנתח נכון את הסוגיא שנמצאת לפניו.

יב'. להתרגש מהתורה: אחד התכונות היפות באדם, היא תכונת ההתלהבות, והיא כידוע מדבקת מאוד, דהיינו אדם שמתלהב מנושא מסוים יכול להדביק אחרים בהתלהבות זו ולסחוף אותם למחוז חפצו, וע"כ אחד הדברים החשובים זה להתלהב ולהתרגש מכל סברא חדשה או ידיעה חדשה, וישנם סיפורים רבים על גדולי ישראל כמה התרגשו מכל חידוש, וכמובן שדבר זה גורם לזכור את הדברים.

יג'. לזכור את הדברים העיקריים: רבים מהלומדים מנסים לזכור קטעים שלמים בע"פ, וכשלא מצליחים הם נשברים מכך, אולם האמת היא שעדיף להשקיע לזכור תמצית מכל קטע, מאשר לנסות לזכור את הכל, "תפסת מרובה לא תפסת, תפסת מועט תפסת".

לע"נ חטון קלרה בת סלחה ע"ה

לתגובות והערות ולהצטרפות לקבלת העלון

במייל zx0527103930@gmail.com